

**СУ С РАЗШИРЕНО ИЗУЧАВАНЕ НА ЧУЖДИ ЕЗИЦИ
„Д-Р ПЕТЪР БЕРОН” ГР. ПЕРНИК**

Утвърдил:

Директор: .....

(Севделина Димитрова)

П О Л И Т И К А

ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

В СУРИЧЕ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН”

ГРАД ПЕРНИК

ЗА УЧЕБНАТА 2020/2021 ГОДИНА

Разработена на основание Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция от 15 март 2010 г, и във връзка със Заповед №РД-09-5906/28.12.2017 г на Министъра на образованието и науката, за утвърден Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, и във връзка с Междуинституционален план за действие за превенция на агресията и засилване на сигурността в образователните институции.

Политиката е приета на Педагогически съвет с Протокол N...../11.09.20 г.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т.1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„**Насилие**“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„**Физическо насилие**“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

„**Психическо насилие**“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„**Сексуално насилие**“ е използването на дете за сексуално задоволяване.

„**Пренебрегване**“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

2. Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин“.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз в училище най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **Физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **Вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;
- **Психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
- **Сексуален тормоз** - всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смушаваща, враждебна, деградираща, унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуални прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие;
- **Кибернасилие и кибертормоз** - насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимане на дете с мобилен телефон без негово съгласие и свободно разпространяване на снимки или видеозаписи, кражба на самоличност, профили, обиди и други.

Според чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. ОСНОВНИ ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА

Основни цели на Политиката за превенция и интервенция на насилието са:

- Да създаде позитивна култура и климат в училището;
- Да повиши осведомеността на всички участници в процеса на училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Да разработи система за превенция, която създава условия за превантивна работа с класа и включва учениците в образователни дейности, които да ги запознаят с различните форми на насилие и тормоз;
- Да създаде система за интервенция като разработи или разясни съществуващи правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране и сигнализиране.

III. МЕРКИ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В СУРИЧЕ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН“

1. Създаване на Координационен съвет за справяне с насилието и тормоза.

2. Осъзнаване и оценка на проблема.

- 2.1. Оценката на ситуацията за нивото на тормоза в училище - организира се от **Училищния координационен съвет за справяне с тормоза и насилието** в началото на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най-често се случва.
- 2.2. Провежда се от УКС със съдействието на класните ръководители в началото на учебната година.
- 2.3. Резултатите се обработват и анализират в десетдневен срок от УКС.
- 2.4. След обобщаване на резултатите от изследването, Председателят на УКС запознава педагогическия персонал на училището с оценката на проблема на педагогически съвет. Резултатите могат да се обсъдят и на родителски срещи, и в часовете на класа.
- 2.5. На базата на извършената оценка се изготвя план за превенция и интервенция на насилието и тормоза от УКС за една учебна година.

3. Дейности за предотвратяване на училищния тормоз и насилието.

3.1. Дейности на ниво училище

3.1.1. Със заповед N;...../..... .09.20 г. на Директора е определен Училищен координационен съвет за справяне с тормоза и насилието в училище, който да планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз и насилие.

Училищен координационен съвет:

Председател – Антонио Стоянов – заместник-директор по УД

Членове:

Христина Георгиева – педагогически съветник;

Весела Симеонова – учител;

Представител на УУС;

Елица Златкова – родител.

3.1.2. Главните учители обобщават правилата на поведение на всеки клас в единни училищни правила, които се вписват в ПДУ.

3.1.3. Запознаване на училищната общност и със Заповед №РД-09-5906/28.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката, с която е утвърден Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

3.1.4. Подобряване на системата на дежурство с оглед на това да бъдат обхванати местата в училище, където при етапа на оценка е установено, че се извършва тормоз и насилие.

3.1.5. Организиране и провеждане на подкрепящо обучение по метода ВОВ от представители на УУС и педагогическия съветник за ученици от I до V класове по инициатива „Месец на толерантността“.

3.1.5. Отбелязване на Международния ден на толерантността – 16.11.2020 година.

3.1.6. Стимулиране на учениците да споделят открито случаи на тормоз и насилие при гарантиране на конфиденциалността.

3.1.7. Отбелязване на „Деня на розовата фланелка“ – 26.02.2020 г.

3.1.8. Актуализиране на Етичния кодекс на училищната общност – всяка учебна година.

3.1.9. Актуализиране на Политиката за превенция и интервенция на насилието и тормоза за всяка учебна година от УКС.

3.2. Дейности на ниво клас

3.2.1. С цел създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза и насилието:

- се работи за създаване на позитивна атмосфера в класа – посрещане и изпращане на учениците от начален етап, предразполагане за споделяне, системни разговори и усилия за възпитаване у децата умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията, тематични дискусии, отработване на агресията чрез говорене, разыгране на ситуации и др.;
- в часа на класа класният ръководител запознава учениците със същността и видовете тормоз и насилие между учениците, което се отбелязва в плановете за работа на класния ръководител за всяка учебна година;
- в часа на класа всеки класен ръководител и/или педагогически съветник използва формите на групова работа, дискусия, решаване на казуси, споделяне на опит за разясняване на проблема.
- Образователни кампании за превенция на тормоза и насилието:
  - „Как да се справим с гнева?“.- упражнение -IX-XII
  - „Стъпки към толерантността“- игра I-IV
  - „Играйте с нас“ – упражнение за развиване на емпатия сред учениците.V-VIII
- Консултации с ученици, учители и родители.

3.2.2. В началото на учебната година класните ръководители запознават родителите на първата родителска среща с Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, което се удостоверява с подписи на родителите.

3.2.3. Учениците и класният ръководител създават правила за поведение в училище.

3.2.4. Провеждане на тематични родителски срещи.

3.3. Дейности на ниво общност

3.3.1. УКС, съгласувано с директора на училището, осигурява реални партньорства с външни за училището организации, служби и специалисти:

- Дирекция „Социално подпомагане“ - Отдел „Закрила на детето”.
- Общинска комисия за БППМН.
- МВР – Детска педагогическа стая.
- „Център за превенция на насилието и престъпността“; и др.

Интервенцията на равнище клас се отнася до ситуациите от ниво едно и две според приетата класификация.

- **Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем.**

- **Съвместни действия между класен ръководител или учител и педагогически съветник или включване на външни специалисти.**

В случай, че са налице поредица от ситуации от първо ниво, в което са въввлечени различни участници, може да се предприемат допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога или педагогическия съветник. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист. Ако са налице други повтаряеми фактори – например ситуациите се случват по едно и също време или в един и същи час и т.н., тези фактори следва да се вземат предвид и по преценка на класен ръководител и/или учител, който ги констатира, да се информира Координационния съвет. Ситуацията от второ ниво се вписва в Дневника за случаи на тормоз, като са определени участниците, направен е анализ от координационния съвет и са предприети мерки, които могат да включват индивидуална работа по случай и/или работа с класа/класовете.

- **Използване на посредник при разрешаване на конфликти.**
- **Провеждане на тематични родителски срещи.**

Интервенцията на равнище училище включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

- **Водене на училищен дневник със случаи на тормоз и насилие.**
- **Процедура за откриване и работа по случай.**

Дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на Координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника със случаи,

съдържа следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служител.

На базата на вписаните ситуации, Координационният екип извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въвличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с ученик, който се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в училище.

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от педагогическия съветник. Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява само при педагогическия съветник, или, по изключение, при друг член на Координационния съвет, определен от директора на училището.

Дейностите по интервенция на ниво училище задължително се включват в Годишния план за дейността на училището и се приемат на педагогически съвет.

IV. ДЕЙСТВИЯ ЗА СПРАВЯНЕ С УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ В СУРИЧЕ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН“

По-голямата част от ситуациите на тормоз и насилие могат да бъдат овладени от учителите, а някои от *самите деца*. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

Ако се касае просто за „приятелска игра“, *учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят.*

Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат действия.

Прекратяване на ситуация на тормоз и насилие.

Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз и насилие, на която е станал свидетел, като:

- В случай на физически тормоз и насилие учениците трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно; когато има опасност за живота на детето, неговото здраве и физическия интегритет може да се използва физическа сила под формата на избутване, издърпване, задържане на място.
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието и тормоза или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап.
- Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие или тормоз и то е недопустимо поведение.

1. Реакции спрямо ученика, упражнил тормоз и/или насилие.

1.1 Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи „подходът за възстановяване на щетата“. Той се прилага от класния ръководител или педагогическия съветник.

- Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания.
- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам предлага и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшият от тормоза ученик.
- Класният ръководител изслушва ученика, упражнил тормоза или насилието в отсъствието на потърпевшия ученик.
- След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка.
- Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители и от педагогическия съветник, който също може да подпомогне работата на учителя, като наблюдава ученика във взаимоотношенията му с другите ученици и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост.

1.2 При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се следват предписанията от механизма, уведомяване на класния ръководител и УКС, като се съставя **протокол за тормоз /Приложение 1 или 2/.**

- Класният ръководител уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията.
- Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки.
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта.
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат.
- Учителят насочва родителите за консултация с педагогическия съветник.

1.3 При много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на ученика-жертва, така и на ученика-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел за закрила на детето, и/ или МВР.

- Учителят или служителят, станал свидетел на подобен тормоз или насилие, ако не може да се справи сам, е длъжен да потърси помощ от охраната в училище, дежурния екип или други лица, намиращи се в района на инцидента.
- След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза или насилието уведомява директора на училището и регистрира ситуацията на насилие или тормоз, като попълва заявка /Приложение 1 или 2/ за извършване на консултативна и превантивна дейност в ситуация на насилие или тормоз до Председателя на УКС.
- Директорът свиква УКС и уведомява отдела за „Закрила на детето“ по местоживееене, местната комисия за БППМН, РУО и полицията.
- УКС обсъжда ситуацията на свое работно заседание и съставя протокол за тормоз или насилие, уведомява класния ръководител и родителите на учениците, като ги насочва към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и общината по силата на координационния механизъм.

2. Реакции спрямо ученика, който е обект на тормоз или насилие

Работата с ученици, които са обект на тормоз или насилие, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение.

- Класният ръководител говори с ученика, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило.
- Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се.
- Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него и/или с родителите му.
- При необходимост се насочва за консултации с педагогическия съветник.

3. Реакции спрямо наблюдателите

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита правилата за поведение в училището. От останалите очаква да направят същото, ако се случи в бъдещето.
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо учениците, станали обект на тормоз.

V. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

1. Регистриране на ситуации на тормоз и насилие

- Създава се дневник за описване на ситуации на тормоз и насилие.
- Всяка ситуация на тормоз или насилие се описва в заявка /Приложение 1 или 2/ до Председателя на УКС от учители/служителя, родител, който я е наблюдавал с цел проследяване развитието на случая във времето и планиране на подходяща интервенция.
- Заявката съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети.
- Дневникът се съхранява при педагогическия съветник.

2. Насочване към други служби

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“ по местоживеене.

Като първа стъпка, се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето“ по местоживеее и отдела за „Закрила на детето“, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето“ към Дирекциите „Социално подпомагане“. Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира детето, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

Всеки член на институцията, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОДЗ и/или полицията.

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111, която работи 24 часа в денонощието и е напълно безплатна. Националната телефонна линия предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца.

В случаи на кибернасилие и кибертормоз, сигнали могат да се подават към Национален център за безопасен интернет - телефон 124 123 в работни дни от 10.00-16.00 часа.

Приложения:

1. Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответните действия.
2. Актуален списък на лицензираните доставчици на социални услуги за подкрепа на деца и семейства за град Перник.
3. Протоколи за регистриране на случаи на тормоз и насилие в училище.
4. Методически насоки и съвети за представяне на видовете тормоз и насилие в училище.